

RIK

Registrite ja Infosüsteemide Keskus

Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie

nr

Meie

19.02.2024 nr

1-5/1455

Arvamus kohtumenetluse avalikkuse eelnõule

Edastasite 15.01.2024 Registrite ja Infosüsteemide Keskusele (edaspidiselt RIK) arvamuse avaldamiseks halduskohtumenetluse seadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, väärteomenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja Riigi Teataja seaduse muutmise seaduse eelnõu (kohtumenetluse avalikkus).

Eelnõus kavandatud muudatused toovad kaasa kohtute infosüsteemi (KIS), e-toimiku (ET) ja päris e-toimiku (PAET) ja e-Riigi Teataja (eRT) arendusi ning võivad tuua kaasa avaliku e-toimiku (AET) ja digitaalse kohtutoimiku (DT) arendusi. Välistatud ei ole ka täiendava infosüsteemi loomise vajadus. Eeldatavad analüüsi- ja arendusvajadused on kirjeldatud allpool.

1. Jõustumata kohtulahendite avalikustamine

Vastavalt eelnõu § 1 punktide 5, 11; § 2 punktidele 9-11; § 4 punkt 8-11, 13-14 hakatakse avalikustama Riigi Teatajas jõustumata kohtulahendeid. Seletuskirjast (lk 40) nähtub, et lahendi failist peab nähtuma info selle kohta, et avalikustatud lahend ei ole jõustunud, see eeldab lahendisse ühe võimalusena näiteks vastava märke lisamist avalikustatava faili loomisel KIS-is. Kui lahendi olek muutub, siis tuleb avalikustatud „jõustumise ootel“ märkega fail ka Riigi Teatajas asendada. Sellise märke lisamise funktsionaalsus KIS-is puudub. KIS-is puudub ka automaatse asendamise funktsionaalsus.

Puudutatud infosüsteem	Analüüsi- ja arendusvajaduse kirjeldus
KIS	Jõustumata lahendite avalikustamiseks on vajalik analüüs- ja arendustöö jõustumata lahendite avalikustamise piirangu eemaldamiseks. Täiendavalt tuleb kaaluda: <ul style="list-style-type: none">- Märke lisamise funktsionaalsuse loomise vajadust- Automaatse asendamise funktsionaalsuse loomise vajadust Seni kuni funktsionaalsust pole loodud on võimalik avalikustavale lahendile kasutajal ise vastav märge lisada ja avalikustatavad lahendi failid lahendi oleku muutumisel välja vahetada.
ET, eRT, PAET	eRT-s peab olema näha info lahendi olekute kohta ja olekute (staatuste) muutumisel peab muutunud oleku (staatuse) info jõudma eRT-i. Selleks, et seda võimaldada tuleb teha arendustöid nii PAET-s kui eRT-s. Hetkel on eRT-s lahendi üldandmetes kuvatud olekuna üksnes „jõustunud“ ning olekud lahendi üldandmetes ei muutu (PAET teenused olekuid ei edasta).
ET, PAET, eRT	Lahendite edasikaebuste alusel sidumine vajab eRT analüüsi ja tõenäoliselt ka arendustöid, kuivõrd seotud lahendeid kuvatakse lahendite üldandmete all eRT-s välja muu loogika alusel.

Täpsed arendustööd ja nende maht sõltuvad konkreetsest arendustellimusest.

2. Asja lahendanud lahendist teavitamine selle avalikustamiseks

Vastavalt eelnõu seletuskirjale (lk 17,24, 33) kui lahend avalikustatakse pärast teatavakstegemist, siis peab olema tagatud kantselei teavitamine alates kohtulahendi tegemisest. Teine võimalus on, et pärast

kohtu poolt lahendi allkirjastamist teeb kohtuistungi sekretär kohtute infosüsteemi kaudu vajalikud toimingud lahendi veebis avalikustamiseks. Sel juhul jääb kohtu kantselei avalikustamise tööprotsessist välja.

Puudutatud infosüsteem	Analüüsi- ja arendusvajaduse kirjeldus
KIS	<p>Juhul kui kantselei teavitamine on avalikustamist vajavast lahendist vajalik, siis selleks saab ühe võimalusena olemasolevas süsteemis kasutada töövoogude funktsionaalsust.</p> <p>Teise võimalusena saab arendada automaatteavitused kantseleile.</p> <p>Kolmanda võimalusena saaks kaaluda korralduslikke muudatusi, mille raames lahendi registreerija teeb juba täna avalikustamiseks vajalikud toimingud infosüsteemis. Sellisel juhul ei ole vaja teha töövoogu (variant 1), mis on kasutaja ajakulu ning ei ole vaja arendada ka automaatteavitust kantsleile (variant 2).</p>

3. Toimikuga tutvumise taotluse lahendamine ja tutvumise võimaldamine

Eelnõu § 1 punkti 1; § 2 punkti 4 ja § 4 punkti 2 kohaselt täiendatakse menetlusseadustikke, mille järgi võib menetlusväline isik õigustatud huvi korral ja kohtu nõusolekul tutvuda kohtutoimikuga. Vaja on esitada kirjalik taotlus ja kohtul on õigus nõuda taotlejalt õigustatud huvi tõendamist. Tutvumisloa andmisest keeldumine on vaidlustatav määruskaebusmenetluse korras.

Puudutatud infosüsteem	Analüüsi- ja arendusvajaduse kirjeldus
KIS, ET	<p>Juhul kui esitatud kirjaliku taotluse alusel luuakse olemasolevasse kohtuasja uus menetlus või täiesti uus kohtuasi, siis on vaja võtta kasutusele uus menetluse sisuline liigituse liik (taotluse liik, kategooria ja nõude liik vms) ja anda sellele menetlusele vastavad koormuspunktid ning täiendada nende menetluste menetlejale jagamise algoritmi.</p> <p>Juhul kui soovitakse uut sissetuleva dokumendi liiki nt „Tutvumise taotlus“ vms, siis on vaja see samuti võtta kasutusele.</p>
AET, ET	AET-st on võimalik esitada menetlusse pimesi dokumenti. Selleks peab isik teadma kohtuasja numbrit. Võib esineda vajadus analüüsida, kas pimesi esitatavate dokumentide liike tuleb AET-s täiendada nt „Toimikuga tutvumise taotluse“ liigiga.
DT, AET, KIS, ET	<p>Juhul kui kolmas isik tohib toimikuga tutvumisel näha piiratud andmekoosseisu, siis selle võimaldamiseks on vaja teha arendustöid vastavas keskkonnas, kus isikule toimikuga tutvumine ette nähakse. Kui toimikuga tutvuja ei tohi näha üksikut dokumendi faili või failis olevat lehekülge, siis hetkel puudub funktsionaalsus selle osa nägemise välistamiseks digitaalsest kohtutoimikust. Juhul kui toimikuga tutvumiseks antakse isikule ajaline piirang (nt toimik on elektrooniliselt tutvumiseks avatud kuu aega), siis ka sellise piirangu loomine vajab arendustöid.</p> <p>Analüüsi- ja arendustööde maht sõltub tutvumiseks ettenähtud keskkonnast ja soovitud tutvumise protsessist, mille kohta praeguses etapis RIK-l detailne teave puudub.</p>

4. Kohtuistungite avalikud ülekanded kohtu veebilehel

Vastavalt eelnõu seletuskirjale (lk 12 jj) saab istungite avalik ülekanne toimuda järgmistel tingimustel: ülekande tegemiseks on kohtu luba; ülekanne tehakse juhul, kui tegemist on õigusemõistmisega seotud vajadusega; istungeid saab vaadata vaid isik, kes on end vastavas keskkonnas nõuetekohaselt autentinud; istungi ülekannet ei tohi salvestada, pildistada ega järelvaadata (v.a kui kohus on teisiti otsustanud); info istungi veebiülekande toimumise kohta avaldatakse Riigi Teataja veebilehe kohtuistungite nimekirjas.

Puudutatud infosüsteem	Analüüsi- ja arendusvajaduse kirjeldus
KIS, ET, PAET, eRT	<p>Täna liigub Kohtute Infosüsteemist eRT-i info istungisaali ja videoistungi kohta. Videoistungi linki eRT-i ei jõua. Juhul kui kohus peaks soovima teha ka lingi videoistungile Riigi Teatajas avalikuks, siis see vajab KIS-i, ET, PAET-i ja eRT arendusi.</p> <p>Seni kuni arendusi ei ole teostatud või kui arendusi ei peeta vajalikuks, saab kohus jagada linki isikutele samal viisil nagu ta täna teeb seda menetlusosalistele.</p>
Istungite vaatamise keskkond, ET, KIS, AET	<p>Kuivõrd ette on nähtud isiku tuvastamine istungi veebiülekande vaatamiseks, siis selleks hetkel puudub vastav keskkond. Kui soovitakse luua selleks uus keskkond, siis on vaja arvestada uue infosüsteemi loomise vajadusega (infosüsteem koos kasutajaliidese, andmebaasi ja teenustega, mis on võimeline suhtlema ET-ga). Keskkonna eesmärk on pärida lingitud istungi andmed ET-st, tuvastada isik, logida isiku andmed konkreetse istungiga seotult ET andmebaasi ja võimaldada seejärel isikul veebiistungit kuulata/vaadata. Eeldatavasti peaksid istungit kuulanud isiku andmed paistma istungi andmete juurest ka kohtule kohtute infosüsteemist. Andmete tarbimiseks istungi andmete juurest on vaja teostada analüüs ja arendused kohtute infosüsteemis.</p> <p>Teadmata on, kas kuulajate andmed on selline kohtumenetluse andmestik, mida võib menetlusosaline näha ka avalikust e-toimikust (AET). Kui jah, siis selle võimaldamiseks on vaja analüüsi- ja arendustöid ka AET poolt.</p>
Istungite vaatamise keskkond	Veebiülekandele hoiatuse lisamine, et salvestamine ei lubatud eeldab arendustöid veebiülekande keskkonnas sõltuvalt sellest, millist keskkonda selleks kasutatakse.

Analüüsi- ja arenduse maht sõltub konkreetsest arendustellimusest. Juhul kui kohtuistungi veebiülekande vaatamise võimaldamise osas loobutakse autentimise nõudest, siis istungite vaatamiseks veebilehel tõenäoliselt eraldi infosüsteemi vaja ei lähe.

Tehniliste vahenditega on keeruline kui mitte võimatu piirata veebiistungist piltide tegemist või selle salvestamist. Tänapäeval eksisteerib mitmeid tarkvarasid, mis võimaldavad ekraanil toimuvat pildistada ja video- ning helisalvestada. Veebiistungi salvestamise asemel kohtu loal võiks seadusandja kaaluda salvestise küsimist kohtust.

5. Jõustumata lahendite avalikustamine tagasiulatuvalt

Eelnõus ei ole täpsustatud, mis ajaperioodist jõustumata lahendid avalikustatakse. Kas avalikustamisele kuuluvad ka enne eelnõu jõustumist koostatud jõustumata lahendid ja mis ajaperioodist. Seega eeldame, et jõustumata lahendeid tagasiulatuvalt (so lahendid, mille koostamise kuupäev on varasem kui seaduse jõustumise kuupäev) ei avalikustata.

6. Eelnõu jõustumine

Riigi Teatajas on planeeritud suured arendused tähtajaga 2024 lõpp, mistõttu jõustumata lahendite avalikustamisega jm Riigi Teatajat puudutavad arendustööd ja eRT kasutajaliidese muudatused on mõistlik planeerida uude Riigi Teatajasse. Arvestades, et uus PAET on loomisel, siis on otstarbekas eelnõu rakendamiseks vajalikud arendused teostada uues PAETis. Eeltoodu tõttu palume lükata seaduse jõustumine edasi vähemalt 2025. aasta IV kvartalis.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Rivo Reitmann

direktor

Koostajad: E-toimiku tiimijuht Indrek Tops (Indrek.tops@rik.ee); Kohtute infosüsteemide tiimi tootejuht Merit Kõlvart (merit.kolvart@rik.ee)